
Algemene Ledenvergadering (ALV) NOREA

Voorjaar 2023

[8 juni 2023]

Agenda

1. Opening en mededelingen
2. Verslag vorige vergadering (8 december 2022)
3. Jaarverslag en jaarrekening 2022
4. Jaarverslag College Kwaliteitsonderzoek (CKO) 2022, toelichting door Jaap van Beek
5. Kandidaatstellingen bestuur
6. Samenvatting/conclusies Blockchain-project door René Matthijsse
7. Toelichting/consultatie Kwaliteitsstandaard (RKBN/ISQM) door René Ewals
8. Rondvraag en sluiting

4. Jaarverslag en jaarrekening 2022

 Totaal baten: € 903.292

 Totaal lasten: € 827.487

 Resultaat: € 75.805

 Naar Bestemmingsreserve € 10.000 (t.b.v. lustrum 2027)
(Totaal € 10.000 na verrekening resultaat)

 Naar Algemene reserve € 65.805
(Totaal € 789.705 (na verrekening resultaat))

 Liquide middelen € 897.337 (31-12-2022)

- Nader onderzoek naar toepassing ‘Pro-Rato’ BTW-aftrek
- Niet uit de balans blijkende verplichtingen:
 - contracten met Pinkweb, True en Xaurum voor in totaal € 30.651,- (jaarlijks opzegbaar)

Realisatie 2022	Begroting 2022	Realisatie 2021
€	€	€

Baten				
Contributies en entreegelden	(1)	794.424	785.000	788.393
Activiteiten: bijeenkomsten/cursussen	(2)	73.381	75.000	125.536
Activiteiten: publicaties	(3)	506	250	-
Overige baten	(5)	5.356	1.000	4.771
Kwaliteitsonderzoek	(14)	29.625	50.000	57.600
Som der baten		903.292	911.250	976.300

Lasten				
Bestuur en overige organen	(6)	9.593	30.000	12.564
Bureau- en bedrijfskosten	(7)	523.831	493.500	487.463
Activiteiten: bijeenkomsten/cursussen	(8)	101.366	75.000	117.176
Publicaties: kosten 'de IT-Auditor'	(9)	18.589	37.500	36.300
PR-kosten (incl. website)	(10)	80.362	125.000	130.071
Vaktechnische ontwikkeling	(11)	38.835	100.000	34.296
Bijdragen IFAC, ECP.nl, etc	(12)	9.309	10.000	9.295
Advieskosten	(13)	11.807	10.000	-
Kwaliteitsonderzoek	(14)	33.353	50.000	69.834
Overige lasten		442	10.000	756
Dotatie voorziening debiteuren			2.500	
Som der lasten		827.487	943.500	897.755

Resultaat	75.805	-32.250	78.545
------------------	---------------	----------------	---------------

Resultaatbestemming:			
Ten gunste van de bestemmings-reserve (Lustrum 2027)		10.000	10.000
Ten gunste van de algemene reserve		65.805	68.545
Totaal resultaat		75.805	78.545

		2022	2022	2021	2021
		€	€	€	€
ACTIEF					
Flottende activa					
Vorderingen					
Debiteuren	(1)	18.017		9.996	
Belastingen		1		-	
Overige vorderingen en overlopende activa		<u>1.205</u>		<u>17.464</u>	
			19.223		27.460
Liquide middelen	▶ (2)		<u>897.337</u>		<u>821.666</u>
Som der flottende activa			916.560		849.126
Totaal			916.560		849.126

		2022	2022	2021	2021
		€	€	€	€
PASSIEF					
Eigen vermogen					
Algemene reserve (na verrekening resultaat)	(3)	789.705		723.900	
Bestemmingsreserve t.b.v. Lustrum 2027/2022	(4)	<u>10.000</u>		<u>30.000</u>	
			799.705		753.900
Kortlopende schulden					
Crediteuren		25.477		16.265	
Belastingen		734		154	
Overige schulden en overlopende passiva	▶ (5)	<u>90.645</u>		<u>78.807</u>	
			116.856		95.226
Totaal			916.560		849.126

Jaarrekening 2022 enkele bevindingen en conclusies n.a.v. accountantsverslag:

Ratio's en continuïteitsveronderstellingen:

	2022	2021
Solvabiliteit (EV/TV)	87,25%	88,78%
Liquiditeit	7,84	8,92

Ratio's t.o.v. 2021 minimaal omlaag en derhalve nog steeds gezond:

Solvabiliteit:

 EV hoger door meer kas, maar ook iets meer kortlopende schulden (debiteuren/overlopende post NBA) waardoor totale vermogen iets hoger is geworden

Liquiditeit:

- Meer Vlottende activa (met name kas), iets meer kortlopende schulden, per saldo iets lagere Liquiditeitsratio

LEDENAANTALLEN

	werkelijk	begroot	werkelijk	prognose
	Ultimo	ultimo	Ultimo	ultimo
	2021	2021	2022	2023
RE leden	1.682	1.675	1698	1675
Aspiranten	233	250	237	211
Geassocieerden	94	105	83	92
Gepensioneerden	71	40	81	61
Ereleden	3	3	4	4
Inschrijvingen (RE's)	74	65	88	70
Opzeggingen (RE's)	42	47	56	50

Toelichting Jaarrekening 2022: (nummering verwijst naar staat van baten en lasten)

- 1 Aantal RE-leden in 2022 is per saldo toegenomen. Ook het aantal gepensioneerde leden is gestegen.
- 2/8 De baten en lasten m.b.t. de activiteiten zijn grotendeels toe te schrijven aan de lustrumviering in 2022. Door de NOREA is in 2022 weer bijgedragen aan de gezamenlijke Round- en Square Tables met ISACA.nl
- 5 Hogere baten door inzet van leden van de kennisgroep ICT & Zorg inzake VIPP-project van Ministerie VWS
- 7 De bureau- en bedrijfskosten zijn 30k hoger dan begroot door gestegen personeelskosten met een extra toelage wegens de inflatie, doorbelaste huur- en energiekosten en de inrichting- en licentiekosten voor PE-online.

Specificatie bureau en bedrijfskosten:

• Personeelskosten (2.4 fte)	€ 334.262,- (incl. BTW)
• Bureaukosten NBA	€ 163.449,- (idem)
• Bank-, incasso- en portokosten, waaronder rente	€ 2.367,-
• Accountantskosten	€ 13.424,-
• Overige kosten	<u>€ 10.329,-</u>
Totaal	€ 523.831,-

Toelichting jaarrekening 2022: (nummering verwijst naar staat van baten en lasten)

- 10 De kosten voor PR- en communicatie zijn 45k lager dan begroot omdat minder uit- of aanbestedingen hebben plaatsgevonden.
- 11 Uitgaven voor vaktechnische ontwikkeling ca. 60.000,- lager dan begroot (100.000,-) door minder aan- /uitbesteding n.a.v. projectaanvragen van de werk- en kennisgroepen.
- 14 Kosten kwaliteitsonderzoek (33k) zijn hoger dan de baten (30k) maar dat is een gevolg van de beroepsaansprakelijkheidsverzekering en de abonnementskosten van de applicatie t.b.v. de vertrouwelijke uitwisseling van informatie en documentatie (clientonline.nl).

Agenda

1. Opening en mededelingen
2. Verslag vorige vergadering (8 december 2022)
3. Jaarverslag en jaarrekening 2022
4. Jaarverslag College Kwaliteitsonderzoek (CKO) 2022, toelichting door Jaap van Beek
5. Kandidaatstellingen bestuur
6. Samenvatting/conclusies Blockchain-project door René Matthijsse
7. Toelichting/consultatie Kwaliteitsstandaard (RKBN/ISQM) door René Ewals
8. Rondvraag en sluiting

5. Jaarverslag College Kwaliteitsonderzoek 2022

 CKO heeft zich bezig gehouden met:

- De selectie van de te onderzoeken organisaties, begeleiding en review de lopende onderzoeken, de voortgang, bevindingen, conclusies en (concept-)rapporten in dat verband
- Overleg over de bevindingen en conclusies n.a.v. de herbeoordeling van de accreditatieovereenkomsten met het Instituut van Internal Auditors (IIA.nl) en het Samenwerkingsverband Kwaliteitsonderzoek Overheidsaccountants (KOA);
- De voorbereiding en deelname aan de gezamenlijke bijeenkomst van het College Kwaliteitsonderzoek met de onderzoekers op 19 april 2022;
- In dat verband is ook kennis genomen van een eerste globale impactanalyse, die door de Commissie Beroepsregels is gemaakt met betrekking tot de mogelijke invoering van de nieuwe internationale kwaliteitsstandaard ISQM1 en -2.

Jaarverslag College Kwaliteitsonderzoek 2022

Onderzoeken en bevindingen 2022:

- In 2022 zijn 8 organisaties aangeschreven voor de uitvoering van een nieuw of herhaald onderzoek, terwijl nog drie onderzoeken uit 2021 ‘onder handen’ waren.
- Daarnaast is aan 20 organisaties of personen verzocht om een self-assessment in te vullen op basis waarvan het College Kwaliteitsonderzoek (CKO) in 3 gevallen eveneens tot een aanschrijving voor daadwerkelijk onderzoek heeft besloten.
- Negen onderzoeken zijn afgerond in 2022 (bij de betreffende organisaties waren in totaal 61 RE’s werkzaam). Daarbij zijn enkele aanbevelingen gedaan inzake de wijze van rapporteren, de dossiervorming en (risico-analyse ten behoeve van) de Opdrachtgerichte Kwaliteitsbeoordeling (OKB)
- Opbrengst (gefactureerde onderzoeken): € 29.625,-
- Kosten (onderzoekers, verzekering, clientonline) € 33.353,-

Agenda

1. Opening en mededelingen
2. Verslag vorige vergadering (8 december 2022)
3. Jaarverslag en jaarrekening 2022
4. Jaarverslag College Kwaliteitsonderzoek (CKO) 2022, toelichting door Jaap van Beek
5. **Kandidaatstellingen bestuur**
6. Samenvatting/conclusies Blockchain-project door René Matthijsse
7. Toelichting/consultatie Kwaliteitsstandaard (RKBN/ISQM) door René Ewals
8. Rondvraag en sluiting

Agenda

1. Opening en mededelingen
2. Verslag vorige vergadering (8 december 2022)
3. Jaarverslag en jaarrekening 2022
4. Jaarverslag College Kwaliteitsonderzoek (CKO) 2022, toelichting door Jaap van Beek
5. Kandidaatstellingen bestuur
6. **Samenvatting/conclusies Blockchain-project door René Matthijsse**
7. Toelichting/consultatie Kwaliteitsstandaard (RKBN/ISQM) door René Ewals
8. Rondvraag en sluiting

Blockchain

Beheersing, controls & assurance
bij informatieketens en ecosystemen

René Matthijsse (vz)

Namens NOREA Kennisgroep Keteninformatiemanagement

8 juni 2023

Blockchaintechnologie dwingt tot versterking van interne beheersing en integrale auditing

Blockchain governance:

inrichten of beoordelen van blockchain governance en controls
omtrent het ontwikkelen en onderhouden van de blockchain

Aanleiding / achtergrond:

- [Kennisgroep Keteninformatiemanagement](#) actief op terrein van ketenassurance
- Publicatie 'Audit Alert beheersing keteninformatisering zorgsector' (Publieke ML)
- Blockchain & Assurance: handreiking voor IT-auditor

Blockchain zal leiden tot een andere wijze van kijken naar de beheersing van risico's en de vastlegging en inrichting van processen. Auditors hebben een strategische rol gekregen en moeten hun visie geven op allerlei integrale thema's. Het is de vraag of de auditor zich voldoende bewust is van de risico's naarmate de samenwerking met ketenpartners intensiever wordt en de innovatie in technologie toeneemt. Blockchaintechnologie kent op zichzelf geen fundamentele verschillen met bekende technologieën, maar leidt wel tot serieuze consequenties op specifieke risicogebieden. Deze trend dwingt tot de doorontwikkeling van audit en andere assuranceproducten in de richting van integrale auditing.

Blockchain Assurance

Blockchain: kans én bedreiging voor auditor

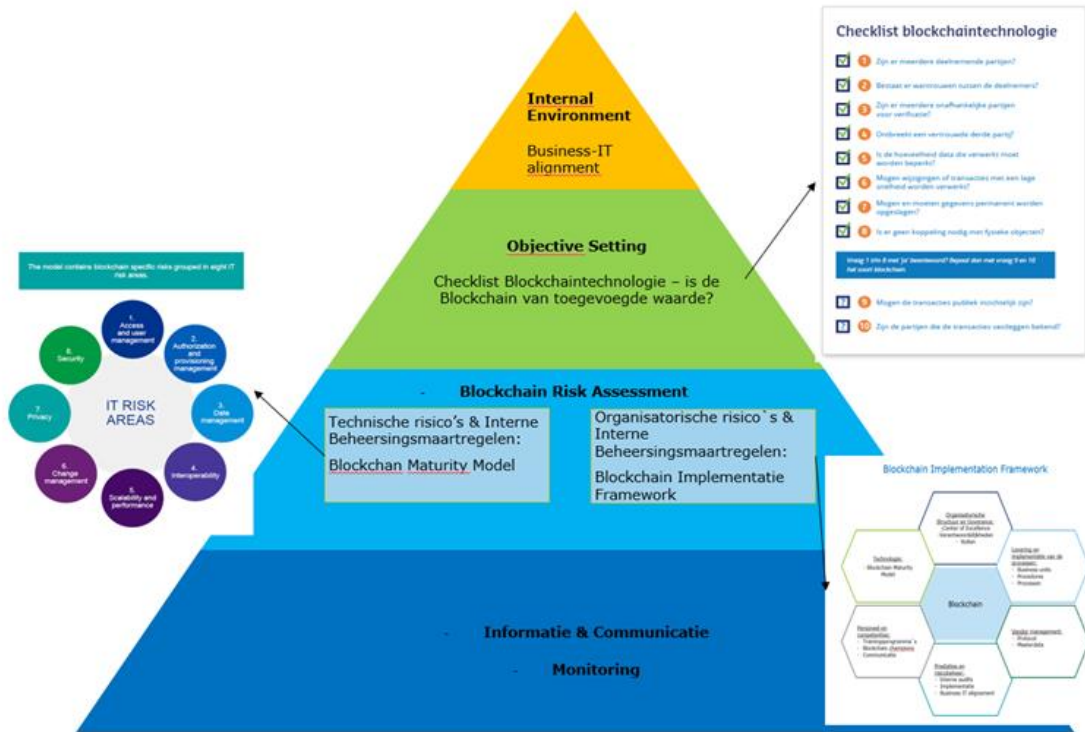

Kennisgroep

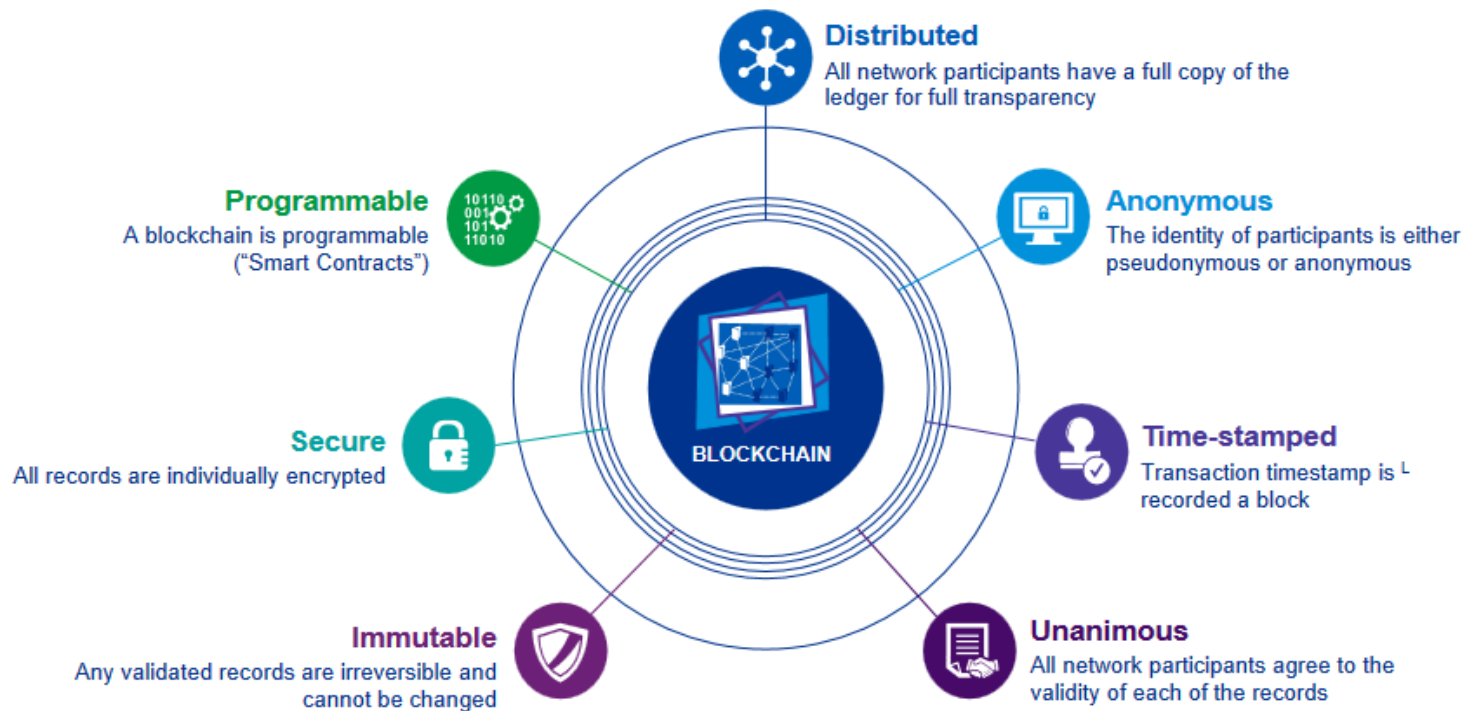
Keteninformatiemanagement

Interne beheersing: samenspel van verschillende soorten controls

Blockchain: belangrijkste kenmerken

Aanpak van onderzoek

Op welke wijze wordt het assurance proces door de auditor beïnvloed door de toepassing van blockchain tussen organisaties, welke factoren spelen hierbij een rol en wat betekent dit voor de eisen die aan de interne beheersing worden gesteld?

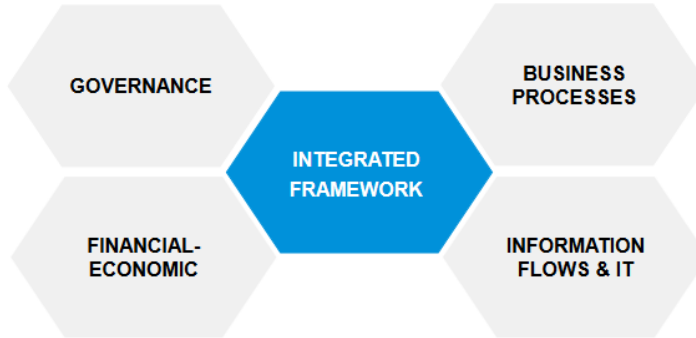
- Opstellen van audit framework als structuur voor interviews en verwerking
- Uitwerking van 5 use cases in sectoren: Mobiliteit, Transport, Tuinbouw, Grootbanken en Milieu
- Tientallen expert interviews
- Omvangrijke data collectie
- Verwerking van data in hanteerbaar model voor governance & assurance in een ecosysteem
- Opstellen van Handreiking

Uitgangspunt

- Blockchain technologie verschilt niet fundamenteel met andere technologieën, maar leidt wel tot serieuze consequenties op andere risicogebieden
- Traditionele interne systemen voor control en auditing dienen gemoderniseerd te worden
- Organisatie en inrichting van audit/control aangepaste beheersingsmaatregelen spelen een grotere rol dan de technologie
- Onderscheid control- vs. trust-benadering, ook bij besloten (permissioned) blockchain netwerken

NOREA Blockchain Control Framework

Audit domein	Control doelstelling	Risico ID	Risico-Gebied	Beheers-maatregel	Korte omschrijving
Governance Domein					
Financieel domein					
Processen domein					
IV-IT domein					

Governance domain

- Strategic objectives
- Governance & management
- Legislation & regulation
- Organisational setup

Financial domain

- Financial-economic objectives

Process domain

- Business processes
- Social-organisational processes
- Marketing & Communication

IV-IT domain

- Data Management & data architecture
- Interconnectivity
- Data Privacy & Security
- Cryptographic key management
- Smart contracts
- Centralization & Collusion
- Interoperability & Integration
- Scalability & Continuity
- Platform standardisation & Migration

Governance : wet- en regelgeving (3)

Voorbeeld

- Regulering geschiedt door middel van wet- en regelgeving, maar ook door beleidsformulering, standaardisatie en architectuurprocedures.
- Bij wet- en regelgeving dient een onderscheid te worden gemaakt tussen de specifieke wet- en regelgeving die ontwikkeld moet worden bij de realisatie van blockchain netwerken, en de algemene wet- en regelgeving waarmee rekening moet worden gehouden.
- Bij internationale projecten zijn verschillen in nationale wetgeving een belemmerende factor. De fiscale wetgeving op landenniveau bijvoorbeeld vormt een restrictie voor het doorvoeren van beoogde vernieuwingsprocessen. Deze crossborder complexiteit bemoeilijkt standaardisatie van processen en systemen.
- Bij de implementatie van regelgeving bestaat veelal de behoefte aan de oprichting van een onafhankelijke instantie die aanzien, autoriteit en slagkracht heeft, geaccepteerd is en het mandaat heeft gekregen van de betrokken partijen. Zo'n instantie heeft vaak de vorm van een bestuursorgaan, een projectbureau of een stuurgroep.
- GDPR wetgeving voor privacy: user identities en personal information in de blockchain worden opgeslagen in afzonderlijke bestanden.

Samenvattend: wat is opgevallen ?

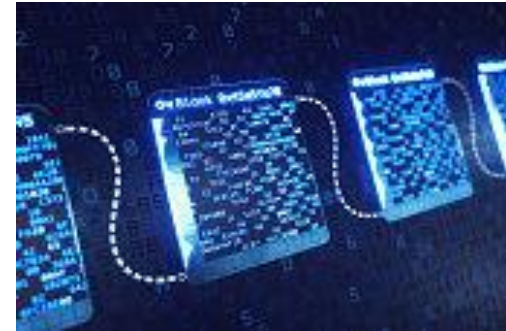
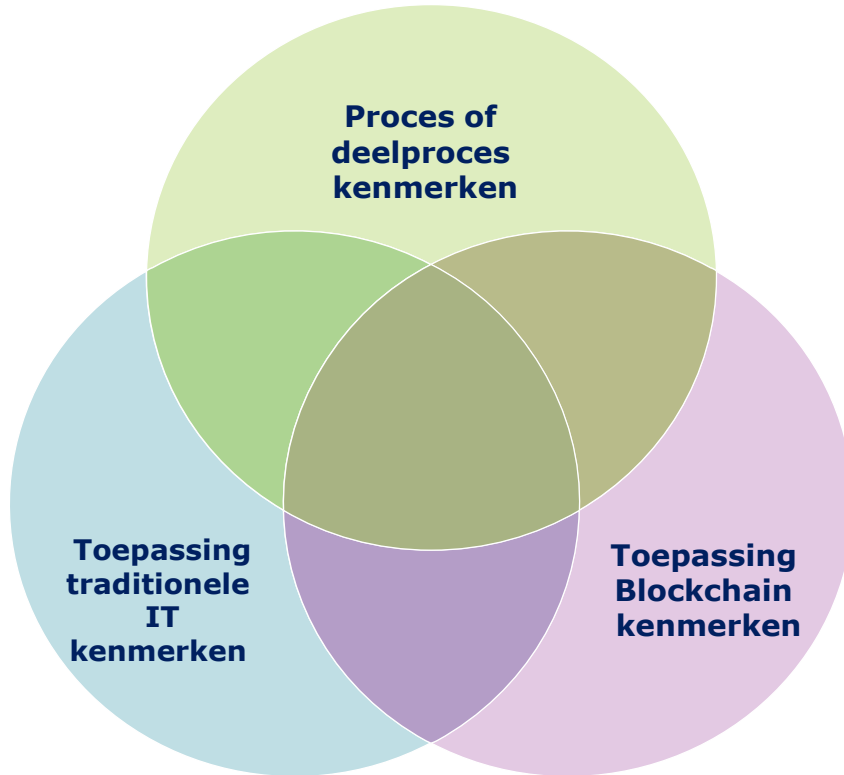
- Impact: technologisch & organisatorisch
- Governance: samenwerking – concurrentie, rollen – belangen ('wie betaalt, die bepaalt')
- Architectuur: toenemend gebruik standaardprotocollen/bouwblokken
- Data: inter-organisatorisch (master) data management
- Praktijktoepassing: veelal pilots, opschalen/on-boarding complex
- Beheersing: belang risicomangement in keten/ecosysteem & ontbreken control frameworks
- Financieel: startfinanciering, kosten/baten(ver)deling/verrekening
- Zekerheid: ontbreken IT-assurance DLT-producten / veel impliciet vertrouwen in partijen
- Audit-trails: specifieke tooling
- Auditing: multidisciplinair auditteam / pooled audits / niet louter ITGC- of security-audit

Voornaamste risicogebieden

- Authenticatie & autorisaties (IAM)
- Interoperabiliteit
- API's / interfacing
- Datakwaliteit / datamanagement
- Change management (agile, smart contracts, testen)
- Privacy & compliance (internationaal)
- Schaalbaarheid & performance
- Kosten (project – operationeel)
- (Lange-termijn) continuïteit

Pragmatisme en bepaling juiste fit

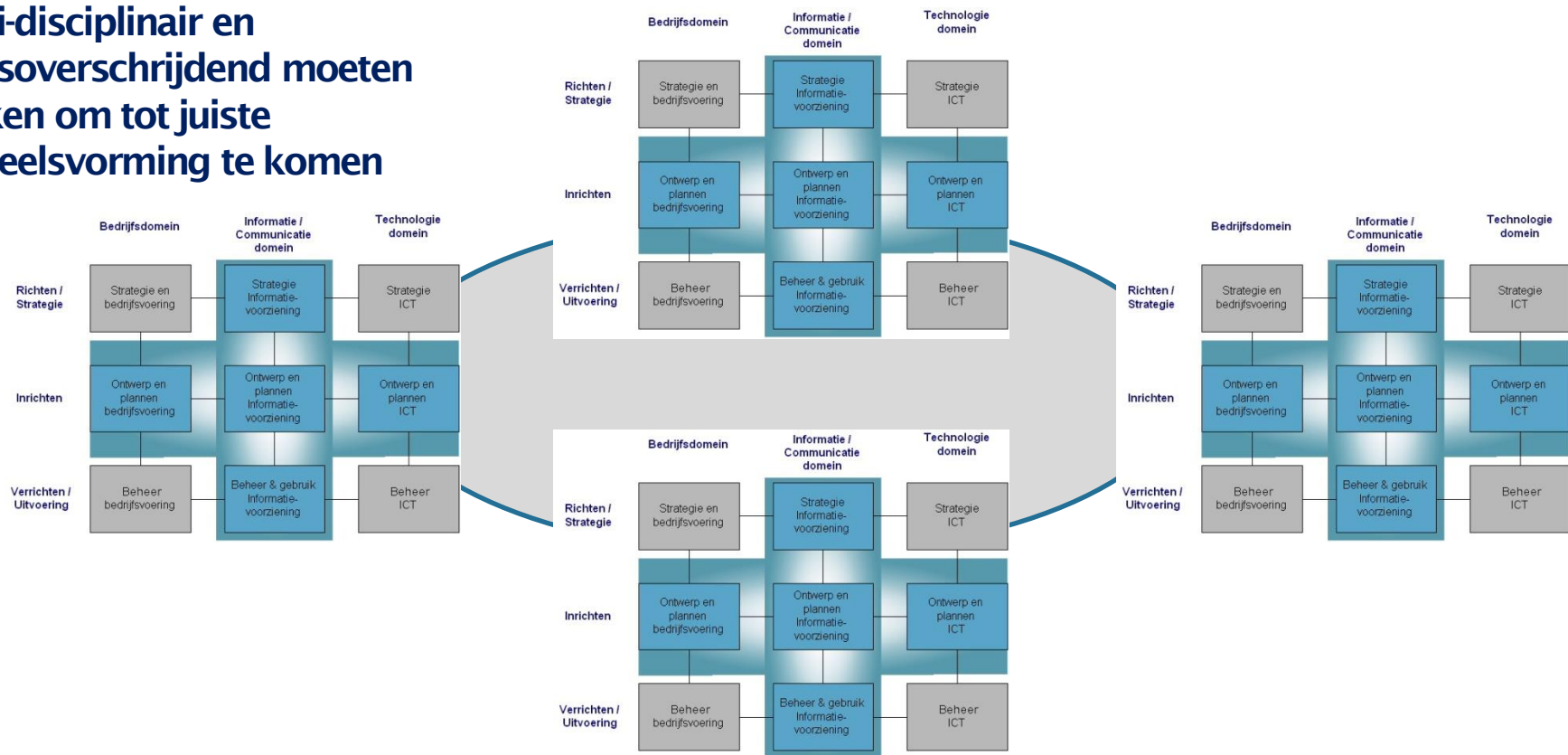
Terug naar uitgangspunt

- Blockchain technologie verschilt niet fundamenteel met andere technologieën, maar leidt wel tot serieuze consequenties op andere risicogebieden
- Traditionele interne systemen voor control en auditing dienen gemoderniseerd te worden
- Organisatie en inrichting van audit/control aangepaste beheersingsmaatregelen spelen een grotere rol dan de technologie
- Onderscheid control- vs. trust-benadering, ook bij besloten (permissioned) blockchain netwerken

Trust is generally not considered a control mechanism, but is considered a substitute for control.

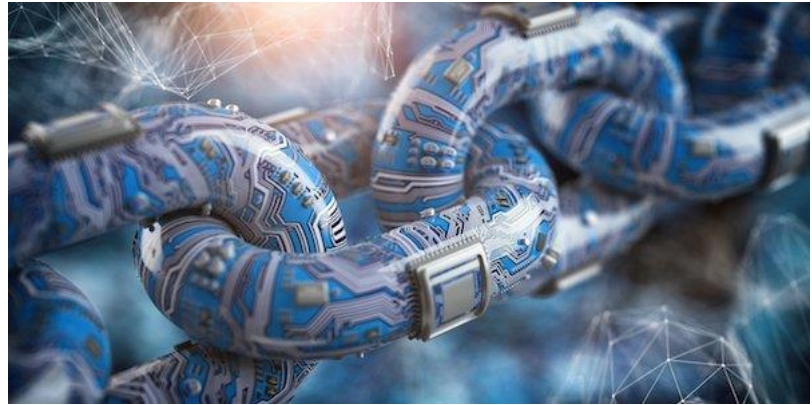

Auditing in ecosystemen zal multi-disciplinair en grensoverschrijdend moeten werken om tot juiste oordeelsvorming te komen

Dit onderzoek is uitgevoerd door de volgende Kennisgroep leden:

- dr. René Matthijsse RE (vz)
- drs. ing. Ronald Koorn CISA RE
- drs. Youetta de Jager
- Ruurd Smildiger RE
- Ruud Mollema RE
- drs. Reza Torabkhani RE
- Patrick Chu MSc RE
- drs. Lucas Vousten RE
- drs. Marc Welters RA RE
- drs.ing. Michel Bernsen RE
- m.m.v. drs. Christel Maas..... en vele externe gesprekspartners

Graag bereid tot nadere toelichting

Voor meer informatie:

Christel Maas
c.maas@norea.nl

René Matthijsse
matthijsse.rene@gmail.com

Ronald Koorn
koom.ronald@kpmg.nl

© NOREA

Agenda

1. Opening en mededelingen
2. Verslag vorige vergadering (8 december 2022)
3. Jaarverslag en jaarrekening 2022
4. Jaarverslag College Kwaliteitsonderzoek (CKO) 2022, toelichting door Jaap van Beek
5. Kandidaatstellingen bestuur
6. Samenvatting/conclusies Blockchain-project door René Matthijsse
7. Toelichting/consultatie Kwaliteitsstandaard (RKBN/ISQM) door René Ewals
8. Rondvraag en sluiting

NOREA Invoering nieuwe Kwaliteitsstandaarden

Commissie Beroepsregels

8 juni 2023

Inhoud Presentatie

- Achtergrond wijzigingen Kwaliteitsstandaarden
- Twee nieuwe standaarden
- ISQM-1 Kwaliteitsbeheersing
- ISQM-2 Opdrachtgerichte Kwaliteitsbeoordeling
- Analyses
- Invulling NOREA
- Tijdspad

Achtergrond aanleiding wijziging Kwaliteitsstandaarden

- De huidige Reglement Kwaliteitsbeheersing NOREA (RKBN) dateert uit 2006;
- IAASB heeft nieuwe standaarden opgesteld voor kwaliteitsbeheersing vooral gericht op Assurance-opdrachten;
- NOREA is lid van IFAC;
- Aansluiting houden met de recentelijk aangepaste Code of Ethics;
- Het aantal IT Auditors dat assurance-opdrachten uitvoert is sterk gegroeid.

Twee nieuwe standaarden

ISQM-1: Internationale Standaard voor Kwaliteitsmanagement 1. Deze handelt over kwaliteitsmanagement voor kantoren die controles of beoordelingen van financiële overzichten, of andere assurance opdrachten of opdrachten voor aan assurance verwante diensten uitvoeren.

ISQM-2: Internationale Standaard voor Kwaliteitsmanagement 2. Deze handelt over Opdrachtgerichte Kwaliteitsbeoordeling.

IAASB heeft een Nederlandse vertaling gemaakt voor beide standaarden.

Over ISQM-1 Kwaliteitsbeheersing

De doelstelling van het kantoor is het opzetten, implementeren en in werking stellen van een kwaliteitsmanagementsysteem voor assurance-opdrachten of opdrachten voor aan assurance verwante diensten die door het kantoor worden uitgevoerd, dat aan het kantoor een redelijke mate van zekerheid verschaft dat:

- a) Het kantoor en zijn personeel hun verantwoordelijkheden vervullen in overeenstemming met professionele standaarden en met van toepassing zijnde vereisten uit wet- en regelgeving, en opdrachten uitvoeren in overeenstemming met deze standaarden en vereisten.
- b) De door het kantoor of de opdrachtpartners uitgebrachte opdracht rapporten in de gegeven omstandigheden passend zijn.

De elementen die onderdeel moeten zijn van het systeem:

- a) Het risico-inschattingproces van het kantoor (nieuw);
- b) Governance en Leiderschap (Governance is nieuw);
- c) Relevante ethische voorschriften (reeds onderdeel);
- d) Aanvaarding en continuering van cliëntrelaties en specifieke opdrachten (reeds onderdeel);
- e) Opdrachtuitvoering (reeds onderdeel);
- f) Bronnen (reeds onderdeel);
- g) Informatie en Communicatie (nieuw);
- h) Het proces van monitoren en remediëren (Remediation is nieuw).

Over ISQM-2 OKB

- De doelstelling van het kantoor, door middel van de benoeming van een geschikte opdrachtgerichte kwaliteitsbeoordelaar, is een objectieve evaluatie uit te voeren van de significante oordeelvormingen van het opdrachtteam en van de bereikte conclusies in dat verband.
- OKB–er moet over geschikte vaardigheden beschikken (competentie, capaciteiten, voldoende tijd), voldoen aan ethische voorschriften en aan de objectiviteit en onafhankelijkheidsregels.
- OKB–er mag een externe persoon zijn.
- OKB–er mag voor twee jaren niet de voormalige opdrachtpartner zijn.
- Kantoor dient de beleidslijnen of procedures hiervoor vast te leggen.
- Punt van discussie is nog of de OKB–er wel/niet onderdeel van het opdrachtteam is.

Analyse invulling voor NOREA

Twee impact analyses uitgevoerd:

- Op hoofdlijnen;
- Op artikel niveau.

Bevindingen en consequenties:

- We kunnen grotendeels de IAASB standaard volgen;
- Er komt een verplichting voor kantoren met toezicht vanuit NOREA.
- Kleinere kantoren hebben mogelijk wat moeilijker om helemaal te voldoen. Wel zijn er diverse artikelen die duiding geven, dat kleinere kantoren ook minder diepgaand elementen hoeven uit te werken en toe te wijzen. Uit de consultatie willen we daar meer inzicht in krijgen.
- In ISQM-2 wordt een verplichte OKB opgenomen voor het IT-jaarverslag;
- In ISQM-2 wordt de mogelijkheid opgenomen om met de voorgaande auditor te overleggen over het IT-jaarverslag.

Invulling voor NOREA

We houden de RKBN, maar gaan onderscheid maken tussen IT-auditeenheden die wel/geen assurance uitvoeren.

De RKBN bestaat in de toekomst uit 3 delen:

- De huidige RKBN –/– elementen die over ISQM-1 & 2
- Deel 2: de ISQM-1
- Deel 3: de ISQM-2

Ook als je geen assurance of aan assurance verwante opdrachten uitvoert, kun je deel 3 toepassen.

Tijdspad invoering voor NOREA

- juni 2023: publicatie teksten ter consultatie voor de leden
- 8 juni 2023: speciale aandacht voor invoering op de ALV NOREA
- September 2023: sluiting van de consultatieperiode
- September – oktober 2023: verwerking ontvangen reacties door Commissie Beroepsreglementering
- November 2023: definitief voorstel aangepaste richtlijn (RKBN) door commissie en bestuur
- December 2023: besluit vaststelling door ledenvergadering
- 1 januari 2024: nieuwe RKBN treedt in werking
- 1 januari 2025: IT-auditeenheid moet werkend systeem hebben ingevoerd en geëvalueerd

Bedankt

Voor meer informatie kun je contact opnemen met:

René Ewals

06 15 85 34 21

r.ewals@acs.nl

© NOREA

8 juni 2023

Agenda

1. Opening en mededelingen
2. Verslag vorige vergadering (8 december 2022)
3. Jaarverslag en jaarrekening 2022
4. Jaarverslag College Kwaliteitsonderzoek (CKO) 2022, toelichting door Jaap van Beek
5. Kandidaatstellingen bestuur
6. Samenvatting/conclusies Blockchain-project door René Matthijsse
7. Toelichting/consultatie Kwaliteitsstandaard (RKBN/ISQM) door René Ewals
8. Rondvraag en sluiting